

FOIȘOARA

TELEGRAFULUI ROMAN.

Nr. 13.

Sibiu, 23 Iunie 1877.

Anul II.

Apare la două săptămâni. Corespondențele să se adreseze la redacțiunea Telegr. român cu adausul „pentru Foișoară“.

Sinoadele bisericei gr. or. din Ungaria și Transilvania sunt anticanonice?

„Sinodul cu privire la obiectul pertractând este sau dogmatic sau bisericesc-administrativ; acela tractează despre dogmele credinței și despre examinarea dogmatică și canonică a noului episcop, și se compune eschisiv din arhieriei, ca unii, cari sunt chemați a priveghea mai de aproape pentru susținerea în curățenie a dogmelor și învățăturilor cardinale ale bisericeii; eară acesta tractează despre obiecte eclesiastico-administrative, economice și filantropice, precum sunt: alegerea întregului personal ierarhic și biserico-economic, începând dela patriarhi până la diaconi, dela episcopii singuraticilor parohii și fondurilor bisericesci, școlare, mănăstiresci și filantropice și ale scaunelor arhieresci, se compune din arhieriei și reprezentanții clerului și poporului“*).

Acest principiu, exprimat de marele metropolit Andreiu și primit în legislațiunea noastră bisericească a cauzat la unii bărbați, mai ales în România liberă, mari nedumeriri, și se privește ca opus canoanelor sobornicesci.

Se zice, că soboarele ecumenice și locale au fost compuse numai din membrii ierarhiei, din S.S. părinți. Alegerea acestora se făcea după prescripțiile can. 4 a sinodului ecum. I, can. 5 și 13 din Laodicea numai de către membrii ierarhiei; economii bisericesci se denumiau de episcopi conform can. apostolesci 38 și 41 și conform can. 26 al sin. ecum. IV.

Acceptând metropolia națională din Ungaria și Transilvania principiul sinoadelor compuse din două terțialități mireni și o terțialitate clerici, ea a introdus o reformă, care tinde la desbinare de biserica ortodocsă; fiindcă astfel de sinoade nu sunt canonice.

Scopul acestui tractat este a arăta, cât de rătăcite sunt aceste idei și cât de nebasate sunt

*) Șaguna, Compendiu de drept. can. al unei sante sobornicesci și apostolesci biserici. Sibiu 1868, pag. 313.

nedumeririle față de vederile metropolitului Șaguna și de postulatele legii noastre bisericesci, cuprinse în Statutul organic.

Mai înainte constatăm, că sinoadele compuse din clerici și mireni nu se ocupă cu dogmele credinței, ci numai cu administrațiunea bisericeii.

Sinoadele își iau începutul dela mântuitorul Isus Christos; el a ținut sinoade cu apostolii săi, cari erau mireni. Apostolii în cele trei sinoade ținute de dēnșii (50—52 d. Ch.) au pertractat alegerea lui Matia în locul lui Iuda, darea de milă și la veduțele păgâne și primirea păgănilor la creștinism fără a trece prin legea lui Moise. Aceste sinoade apostolii le-au ținut cu toți creștinii de pe atunci. „Și au venit în Ierusalim (Pavel și Varnava), și au fost primiți de adunarea de apostoli și de bētrāni și au deschis păgănilor ușa credinței. Au hotărît să trimită bărbați la Antiochia pe Varnava și Pavel *). „Venind la Antiochia și adunând mulțime de popor au mângăiat pre frații și i au întărit“ **).

Astfel metropolitul Șaguna are toată dreptatea, când zice în „Dreptul său canonic“, că la sinoadele apostolesci au luat parte și bētrānii poporului cu toată adunarea ***)) și concludă apoi „că aceste sinoade apostolesci trebuie să ne servească de îndreptar pentru toți seculii în obiecte dogmatice, administrative și filantropice“.

Să vedem acum, cine a putut fi membru al sinoadelor locale și ecumenice din secolul al II-lea până la al IX-lea sau dela 140 până la 869 d. Ch.?

Pidalionul arată după Ciprian, că sinodul local I a fost cel din Cartagina ținut la a. 255, fiind împărat Valerian; al II-lea la a. 258 în Numidia; al III-lea în Anghira la a. 314; în

*) Faptele apostolilor c. VI v 1—7: „și chemând cei 12 apostoli mulțimea ucenicilor au zis: să alegem dintre voi 7 bărbați“.

***) Faptele apostolilor c. XV v. 4—25.

***)) Șaguna, Compendiu de dreptul canonic, p. 318.

Neocesarea la a. 315 și altele în Gangra și Laodicea, cari s'au ținut mai târziu.

O regulă, care s'ar fi urmat la conchiemarea membrilor nu era; atât se constată, că sinoadele diecesane a unei țări se conchiemau de episcop, ear sinoadele de 2 și 3 episcopii se conchiemau de arhiepiscop; la aceste sinoade arhiepiscopesci luau parte și mireni¹⁾. Altfel atât episcopii cât și arhiepiscopii chie-mau la sinoade pe cine voiau. La sinoadele locale pentru timpul serbării paștilor și altor orândueli conchiemate de arhiepiscopul luau parte cei mai aleși și mai renumiți dintre laici; se consultau la olaltă, aduceau decisiuni nu numai asupra administrațiunei, alegerilor etc., ci chiar și asupra dogmelor²⁾. Și la sinoadele locale contra montaniștilor au luat parte mireni³⁾.

Din aceste se vede clar și lămurit, că la sinoadele locale au participat și mireni.

Cu privire la sinoadele ecuminice, Pidalionul ne spune, că sinodul I ecumenic dela Nicea (325. d. Ch.) a fost compus din 318 sfinți părinți „pre lângă cari a fost și altă mulțime de clerici, de presviteri și de diaconi“⁴⁾. Șaguna⁵⁾ ne spune după sinacsarul din pentecostar, că au fost 318 sfinți părinți, 86 preoți, diaconi, monachi, învățați. Inse după citațiunile istoricului Hefelle se vede, că și la acest sinod au participat mireni și chiar la disputațiunile asupra părerilor lui Arie. Cetim în cartea sa citată la p. 298 următoarele:

„Afară de cei 17 episcopi, cari erau de părerea lui Arie, au mai fost din membrii sinodului și laici.“ Socrates scrie: „Mulți bărbați și dintre mireni au fost.“ Unii au luat parte pentru alții contra lui Arie. Ear în Rufin cetim: „Lângă aceea era și filosoful Phădo. Cătră acesta veni un apărător confesor și zise în numele lui Isus Christos, auți filosofafe adevărul: Este un Dumnezeu, care a făcut pre om din pământ și i-a dat suflare, care cu puterea cuvântului a făcut cele vedute

și nevedute. Acest cuvânt numim fiul lui Dumnezeu, carele l' așteptăm să vie și să judece lumea. Creți, filosoafe? — Da, respunde filosoful — așa mi se pare și mie. — Dacă creți, urmează Domnului. Și filosoful a devenit membru al bisericei (sinodului).“

Despre subscrierile protocolului dela sinodul I ecumenic ne spune Hefelle, că numai 224 au fost ale episcopilor și 74 ale altor persoane⁶⁾.

Despre deschiderea sinodului I ecumenic, Eusebiu la c. 7 v. 10 scrie: „După ce s'au adunat episcopii în locul destinat pentru ținerea sinodului, intrară indată și amploiații laici de curte, cari erau creștini, așteptând venirea împăratului Constantin cel mare. Sosind împăratul ca un trimis a lui Dumnezeu, împodobit cu aur și petri scumpe, apăru în sinod cu o prezență maestoasă, inse în mod pietos și și ocupă tronul pregătit și ținu un suvent scurt, în care zise: „Era dorința mea cea mai înaltă amicilor, ca să pot participa la această adunare a voastră. Trebuie să mulțămesc lui Dumnezău, că pre lângă alte îndurări m'a invrednicit și la aceasta, care o țin de cea mai înaltă, fiind-că vă pot vedea pre voi toți într'o înțelegere aci adunați. Dea Dumnezeu, ca această norocire să nu ni-o răpească vr'un inimic, pentru-că după-ce tirănia inimicilor lui Christos s'au invins, să nu se arete vr'un demon rău la facerea legilor dumnezeesci. Discordia în biserică o țin eu, de cea mai dure-roasă și de cea mai înfiorătoare, de cât ori ce resbel.

„Indată ce cu ajutorul lui Dumnezeu am invins pre inimici, am creșut, că e de lipsă să mulțămim lui Dumnezeu. Acum inse când am luat cunoștința de o discordie ce s'a ivit între voi, am dorință ferbinte să aduc ajutor spre delăturarea ei.

„Eu cred, că numai atunci voi ajunge la această dorință, când veți fi într'un cuget și într'o înțelegere, ca cei aleși ai lui Dumnezeu. Deci vă rog depărtați toate cauzele discordiei și desfaceți nodurile certe prin o lege a păcei. Brin aceasta veți săvârși opul cel mai plăcut a lui Dumnezeu; eară mie comembrului vostru veți aduce mare bucurie“.

După-ce a deschis împăratul sinodul ca president onorar s'a depărtat și a lăsat presi-diul celui mai întâi episcop.

Împăratului inse i s'a împărțășit mai multe pări, parte dela episcopi, parte dela mireni din sinod. Împăratul le-a sigilat toate și le-a adus inaintea sinodului zicend: „Dom-

¹⁾ Pidalionul p. 250. Nota 1.

²⁾ Eusebiu pag. 83 și Ciprian pag. 329 la Dr. C. I. Hefelle, Conciliengeschichte: „Die Bischöfe haben den Rath und die Meinung sowohl der Laien als auch der Kleriker auf diesen Synoden entgegenge-nommen“.

³⁾ Dr. C. I. Hefelle, Conciliengeschichte pag. 15 p. IV: „Dass die Gläubigen in Asien oft und an vielen Orten sich versammelten gegen die Montanisten die Bischöfe auf Synoden, sie waren gemeinsam mit den Priestern, Diaconen, Confessoren und Laicis. (Ciprian p. 329)“.

⁴⁾ Pidalionul pag. 76.

⁵⁾ Compendiu de Dreptul can., pag. 320.

⁶⁾ Pag. 318.

nul Christos a demădat să erți greșalele fratelui tău, dacă aștepti să erte Dumnezeu ale tale“ ¹⁾).

Vedem dar, că și* la sinoadele ecumenice au participat mireni, deși nu știm, în ce proporție.

Dealtmîntrelea nu vom afla nici un canon, care ar opri de-adreptul participarea mirenilor la afacerile bisericesci; din contră avem canoane, cari pretind chiar aceasta.

Can. 7 alui Teofil zice: „Că alegerea preoților se făcea *în fața creștinilor* ²⁾, eară dacă în parohia vre unei biserici se afla oare-cari *credincioși și acestia zic într'un alt chip*, atunci să nu se chirotonească acela la aceea parohie... ci întrebând earăși (episcopul) *pe popor*, de sunt vrednici; aceasta să fie pentru a nu urma vre-o amăgire“ ³⁾.

Canonul 4 al sinod. ecumenic I despre alegerea episcopilor prescrie: „Episcopul se cuvine a se așeza *de cătră toți cei ce sunt în parohie*. Canonul 13 din Laodicea tâlcuesce: „Archiereii... urmând alegerile *cele dela popor*“.

Despre alegerea membrilor comitetului și epitropiei, cari administreză averea bisericească, canonul 26 al sinodului ecum. al IV-lea orînduesce: „Archiereul se cuvine a avè econom asupra averilor bisericesci“ ⁴⁾.

Canonul 11 al sinodului al VII-lea prescrie: „Toată biserica să aibă economi, economisînd cu voia și știrea arhierelui lucrurile acelea“ ⁵⁾

Canonul 24 din Antiochia: „Cele ale bisericei și pentru biserică sunt a se păzi cu toată sirguința și buna cunoștință... Arătate să fie celor ce sunt în partea bisericei *cu știrea celor dimprejurul lui*“ ⁶⁾.

Canonul 34 apost. tâlcuesce: „Să se adune la metropolitul și împreună cu el să se sfătuească pentru obștescile lucruri și ceea ce s'ar arêta a fi mai bine pentru acestea, *obștesce să se hotărască*“ ⁷⁾.

Canonul 2 al sinodului al II-lea ecumenic prescrie: „Eară bisericile ce se află între neamurile barbare (Dacia), aceste biserici se cuvine a se economisi după obiceiul părinților, cele ce au apucat a se ține. Se cuvine episcopii să meargă la dênsele și să implinească

lipsele sinodului celui de loc, care deși este afară de canoane, însă pentru nevoie le este ertat sinodul“ ⁸⁾.

Credem, că toate aceste sunt destule dovești despre canonicitatea sinoadelor noastre și nu mai poate încăpè nici cea mai mică indoială despre scopurile metropolitului Șaguna prin reformele introduse. Instituțiunea sinoadelor noastre nu însămnă altceva decât delăturarea despotismului episcopilor și metropoliților.

Modul chirotesirei preoților greci în Turcia și certele din anii trecuți dela muntele Atos sunt efflucul despostismului din partea episcopilor.

Biserica ortodoxă după canoane este liberală. Metropolitul Șaguna i-a și dat libertate deplină în metropolia Transilvaniei și Ungariei tocmai prin instituțiunea sinoadelor, compuse din $\frac{1}{3}$ parte preoți și $\frac{2}{3}$ mireni.

B. Baiulescu.

Căldura.

(După Littrow).

Ori cât de mare este darul, ce'l primim dela soare, ca isvorul luminei, al doilea dar al său, căldura, este pentru noi totuși mai prețios și de mai mare însemnătate. Din această a doua fântână a sa derivă un șir infinit de bunătăți, cari nu numai infrumșează viața și înalță plăcerile noastre, ci ele singure fac posibilă existența noastră și viața tuturor ființelor organice.

Cele mai multe ființe organice pot, cel puțin pentru cât-va timp să trăiască și fără de lumină. Nenumărate operațiuni ale naturii se fac tot așa de bine la lumină, ca și la întunec. Lipsa vederei ochilor unui orb d. e. nu împedecă nici de-cum celelalte organe ale corpului său în activitatea lor, și chiar puterea lui spirituală nu suferă nimic, ci pare a se mări prin lipsa luminei. Adevărul acesta se confirmă prin o mulțime de exemple despre poeți renumiți orbi, precum: Omer, Milton; matematici renumiți orbi, precum: Saundersohn și Euler, cărora pare a li se fi agerit mintea și fantasia tocmai prin pierderea luminei ochilor lor. Lumina se poate privi deci mai mult ca un obiect de lucș al naturii, fără de care multe lucruri pot esista, cel puțin pentru cât-va timp. De aceea nici nu o dă natura cu liberalitate nemărginită, ci observă la împărțirea ei acea economie cumpătată, ce și-o prescrie ea de regulă la distribuirea tuturor darurilor sale, cari

¹⁾ Socrates hist. ecles. 1—8.

²⁾ Pidal. pag. 287.

³⁾ Pidal. pag. 485.

⁴⁾ Pidal. pag. 135.

⁵⁾ Pidal. pag. 224.

⁶⁾ Pidal. pag. 284.

⁷⁾ Pidal. pag. 29.

⁸⁾ Pidal. pag. 101.

au de scop numai plăcerea, nu însă trebuințele necesare ale creațiilor sale.

Căldura însă o a împărțit natura pretutindenea și pentru toți cu profuziune, ca cel mai scump odor al său. Fie-care corp organic, ba chiar anorganic: solid, lichid și aeriform, o conține în abundență. Masa moartă a apei, a pământului, a petrilor și tuturor corpurilor, ce le vedem, ce le cunoaștem prin unul din simțurile noastre, e pătrunsă de căldură. Influenței ei este de a se atribui acea infinită varietate de forme, ce le-a răspândit natura peste pământ. Continentul, mările și riurile și chiar atmosfera noastră nu ar putea rămâne nici pentru un moment așa, precum sunt, dacă li s'ar detrage căldura, și tot ce există s'ar prefăce, fără de ea, într-o masă brută, înghețată și diformă. Aerul, ce ne încunjură, s'ar transforma în o scoarță groasă și tare, care ar învăli pământul de jur împrejur dimpreună cu toate ființele sale într'un singur mormânt impenetrabil. Fie-care corp al naturei, ori cât de brută i-ar fi masa, ori cât de fină i-ar fi țesătura, datorează forma și conservarea sa numai căldurei. Depărtați căldura din natură și îndată va perî ori-ce mișcare, ori-ce formă, ori-ce viață dintr'însa și chaosul străvechiu va reintra în dreptul său.

Dară nu numai natura; nici artele și nici chiar manufacturele nu pot fi lipsite de căldură.

Toate schimbările ce ar suferi corpurile din partea noastră, nu se pot produce decât prin despărțirea și împreunarea părților lor și prin prefacerea lor după scopurile și intențiunile noastre. Le topim, pentru a le da o altă formă; le descompunem pe cele compuse, pentru a depărta părțile lor nefolositoare sau stricătioase, și pe cele despărțite le împreunăm earăși, pentru de a le face să corespundă intențiilor noastre. În toate aceste operațiuni însă căldura este cel mai însemnat și adeseori unicul instrument. Sub puterea ei corpurile cele mai tari se înmoae; aurul se face ca ceara, fierul ca apa, și întreaga natură se transformă, pentru de a se supune necesităților sau plăcerilor, adeseori chiar caprițelor noastre.

Dară chiar și în lucrările noastre științifice căldura are un însemnat rol. Cine s'a uitat într'o noapte senină la cerul infrumșețat cu stele, crede că a și vădut tot, dacă a cunoscut mărimea și pozițiunea lor respectivă. Astronomul însă știe, că el nu vede acest cer nicidecum așa, cum e în realitate; din contră îl vede prin o coajă globiformă de aer, care e ca o lentilă optică, și care ca și o oglindă concavă defigurează toate obiectele, făcându-le să nu apară nici unul în locul său adevărat. El știe, că această iluziune optică se schimbă

cu depărtarea stelelor dela orizont, din noapte în noapte, ba chiar din oară în oară, și că această schimbare nu e altceva decât o urmare a căldurei variabile a atmosferei. Chiar instrumentul, cu care observă el aceste fenomene, e asemenea supus la astfel de schimbări, așa că la cea mai mică variație a atmosferei, ce'l încunjură, se contrag sau se estind părțile lui. O singură rază, ce'l atinge, o singură adiere a unui vântuleț răcoros, ba chiar atmosfera, ce încunjură trupul observatorului, e în stare să influențeze asupra instrumentului și să producă schimbări, cari în deșert s'au silit atâta timp unii și alții a le căuta pe cer, având ele cauza lor adevărată în instrument sau în observator însuș.

Rolul principal al acestei puteri invisibile se manifestează însă pe terenul chemiei! Corpuri la părere indisolubile se desfac prin căldură în elementele lor; masele cele mai eterogene le contopesce ea în un singur corp omogen; puterile, cari durmiau de mii de ani, le deșteaptă ea din somnul lor spre o nouă activitate, și tot ea este, care rumpe legăturile chimice ale corpurilor, ce resist ori-cărei alte puteri. La toate combinările și desfacerile corpurilor naturale căldura devine sau liberă sau latentă, și prin aceste două procese putem produce pe de o parte detonațiuni teribile însoțite de o căldură ce mistuesce tot, pe de altă parte o răceală atât de mare, încât frigul dela poli în asemănare cu ea se poate numi căldură.

Dară pentru-ce să mergem la observatoriile astronomice, pentru-ce să intrăm în laboratoriile chimice, ca să căutăm și să aflăm exemple pentru activitatea unei puteri, care e răspândită împrejurul nostru pretutindenea și în tot timpul! În somn și deștepti, a casă și în câmp, ziua și noaptea, în zona ferbinte ca și în cea friguroasă — pretutindenea este ea, pretutindenea lucrează ea și pretutindenea suntem noi sclavii ca și măestrii ei.

Suntem sclavii ei. Pentru-că fără de ea nu putem trăi nici un moment și, fără a o ave în anumită cantitate, nu putem gusta plăcerile și foloasele vieții. Ea ne trântesce pe patul durerilor și tot ea ne ridică dintr'însul. Ea este boala și tot-odată și medicul nostru. În arșița verei ne topim sub puterea ei, și în gerul amorfitor al ernei tremurăm din cauza lipsei ei. Grămădindu-se în corpul nostru, ni se uscă limba și noi ardem în focul frigurilor, — și de ne părăsesce prea repede, gemem sub răceli și reumatisme și tot felul de suferințe infinite.

Suntem însă și măestrii ei. Pentru-că o constringem a se supune voinței și a promova scopurile noastre. În mijlocul munților de ză-

padă și de ghiță dela poli o șilim să locuească cu noi in casele noastre, și chiar și afară de aceste, închidându-o in vestminte, o oprim de a părăsi corpurile noastre. Și tot vestmintele aceste le întrebuițăm și in zona ferbinte, pentru de a depărta dela noi atacurile ei. O depărtăm din apă, pentru de a o preface in ghiță și a ne recori cu aceasta in timpul ferbinte al verei; și o comunicăm earăși apei in cantitate mai mare, pentru de a ne încălzi earna locuințele noastre (prin apă feartă condusă prin țevi de metal). In călătoriile noastre pe mare este earăși ea, care dă aripi corăbiei noastre, ca să reziste cu ajutorul ei vânturilor și valurilor. Ear in călătoriile pe uscat o prindem la carele noastre și ne întrecem in sbor cu paserile cele mai iuți și chiar cu furile orcanelor.

Când durmim, oadaea și patul nostru sunt provădute cu mijloacele necesare de a conserva căldura după plăcerea noastră. Când ședem la masă, tot ea este, care face bucatele noastre bune de gustat, le prepară puterea lor aromatică și nutritoare. Ea ferbe și coace fructele din grădinile noastre. Sucurile plăcute ale trestiei de zahăr și ale teei, boabele tufeii de cafea, ne-ar fi remas necunoscute pentru totdeauna, dacă nu ni le-ar fi preparat căldura, și toate beuturile artificioase, ce ne încăldesc și ne recrează membrele trupului oboșit de lucru, ar rămâne taine pentru noi, dacă am avea nenorocirea, ca și stupeții locuitori ai țărilor de foc, sa nu știm conserva și aplica căldura la corpurile naturei.

Ba chiar lumina, acel dar ceresc neprețuit, de câte ori nu am ofta in deșert după densa, dacă aceeași mână binevoitoare, care ni-a dat-o, nu ne-ar fi făcut părtași de un alt dar și mai prețios. Când soarele-și ascunde fața sa de cătră noi și învelesce pământul nostru in intunec, când el nu se mai intoarce in timp de șase luni, precum e in țările polare, -- ce ar face atunci bieții oameni fără de lumină? — Atunci e căldura, care face flacăra din aer; atunci aprindem cu ajutorul ei luminile și lampelile noastre și ne preparăm astfel zile artificioase in intunecul nopților; atunci ne vedem de afacerile noastre la lumina sorilor nostri și ne mărim suma plăcerilor și zilele vieții noastre prin oare petrecute spre binele, folosul și plăcerea noastră, oare cări, fără mijlocirea acelui dar ceresc, le-am fi pierdut intr'o neactivitate obscură, sau le-am fi petrecut intr'un somn letargic.

I. Popea.

Ceva asupra secerișului.

(Incheere).

A treia unealtă, care se folosește la tăierea holdelor, este coasa inzestrată cu un fel de greblă mică. Coasa de holde intrunesc condițiuni neasemănat mai favorabile decât mașina și secerea. Lucru foarte spornic și lucrători puțini, miriște scurtă și prin urmare paie multe, putința de a isprăvi recolta in grabă, pe timp frumos și până a nu fi inceput holdele să se scuture, — sunt avantagiuri, cari pun coasa mult mai pre sus de secere. Aplicarea coasei reclamă cheltueli relativ foarte mici. Un lucrător harnic și deprins este in stare să cosească intr'o zi de vară aproape un juger întreg (preste $\frac{1}{2}$ hectar). De trebuință mai este un al doilea lucrător, care merge in urma cosașului (cosaciului) și leagă holda cosită in snopi. In împrejurări normale sunt de ajuns trei zile de lucru la un juger de holdă. Comparând aceste trei zile cu numărul de zile cel puțin indoit mai mare ce se cer la seceratul obicinuit la noi, in adevăr ne cuprinde mirare, cum de țăranii nostri continuă și acum a aplica secerea atât de nespornică in locul coasei atât de spornice.

Cu introducerea coasei ce vor cruța preste jumătate din cheltuelile impreunate cu seceratul nepractic de astăzi, abstrăgând dela celelalte avantagiuri.

Că la tăierea cu coasa holda s'ar scutura este o temere nemotivată.

Singurul neajuns este lipsa de lucrători indemânatici, un neajuns, care și el s'ar delătura incetul cu incetul. Fie-care inceput este greu; dar in curs de câte-va oare lucrătorul se dedă a cosi holda cum se cuvine, lungind la pământ spice lângă spice ca si când le-ar fi înșirat lângă olaltă cu mâna. Nu cred să existe econom, care să fi avut unde se convinge prin intuițiune proprie despre avantagiurile coasei la tăiatul holdelor și să nu fie gata a pune secerea la o parte pentru totdeauna. Economii mai inteligenți sunt moralicesce indatorați a premerge cu exemplu bun in această privință, introducând coasa cu greblă in locul secerei, in interesul propriu și spre binele poporului.

Lucrarea însăși se face in fie-care țară și chiar in fie-care ținut altmintrelea. După esperiențele culese de subscrisul, metoda cel mai recomandabil este următorul:

Săcara se cosesce cu deosebită ingrijire, începând de laturea dreaptă a holdei și propțind spicele trase cu coasa de spicele încă netăiate. Acel care cosesce este urmat de un lucrător, care adună spicele in poală, ina-

intând repede cu spinarea cam incovoiată și legând apoi snopii cu câte o sucitură simplă de paie, nuele de răchită etc.

Snopii să nu fie mari, una ca să se poată lega cu inlesnire, alta ca să se usce în grabă. Asupra uscării snopilor în clăi vom vorbi mai în jos. După cel mult 10 zile snopii se pot căra acolo, unde se treeră. Grăul, orzul și ovėsul pot rămâne așa cum s'au cosit în formă de brezde (brazde, poloage) subțiri. Dacă timpul este foarte cald, atunci n'avem să așteptăm decât cel mult trei zile și brezdele sunt uscate cu desevărsire. Acum și nu mai curând se procedează la legarea în snopi, cari se încarcă de-adreptul. Va se zică, în curs de patru zile suntem în stare a pune recolta la adăpost, sub coperiș sau aiurea în stohuri etc., — de sigur o mare binefacere pentru cultivători. Este însă cu puțință a isprăvi în câte-va zile? — Dar, este cu puțință și ca dovadă amintim Bohemia, Moravia și țările învecinate, unde metoda descrisă s'a împământenit aproape pretutindenea între economi. Uscarea atât de repede și puțința de a încărca snopii deja după 3—4 zile se esplică prin spicele înșirate lângă olaltă în brezde subțiri cari, espuse aerului și arșiței soarelui, se uscă cu o repejune mult mai mare decât stând snopii grămadă în formă de clăi.

Una sau două încercări sunt de ajuns spre a încredința pre ori-ce cultivător, cât de eftin și spornic este acest metod față de metodele învechite, după cari recolta rămâne espusă cu septemănila la tot felul de neajunsuri.

A treia și cea mai din urmă întrebare este: *Cum să se procedă la uscarea snopilor?* După cum am arătat în cele premergătoare, grăul, orzul și ovėsul se lasă simplu în brezde subțiri până ce s'au uscat cu desevărsire, apoi se leagă în snopi și se încarcă. prin aceasta se cruță mult timp și multe cheltueli, totodată se reduc perderile ce rezultă clădind și desfăcând clăile, în sfirșit se scapă recolta de ploii, furturi etc. Firesce de cum-va timpul este schimbăcios tocmai la seceriș, atunci nu rămâne decât să aședăm snopii în clăi. Se nască acum întrebarea, care dintre diversele forme de clăi ofere cele mai însemnate avantagiuri.

În Ardeal clăile se fac de regulă din câte 20 sau 25 snopi cari, puși cruciș și curmeziș preste olaltă, rămân grămadă până și câte 4 septemăni. Acest fel de clăi sunt foarte nepractice, parte fiind-că snopii sunt espuși la ploii, vijelii (afară dacă se clădesc pe pari) și umezeala pământului, parte fiind-că tescuiți cum sunt, ei se uscă prea cu anevoie.

Neasemănat mai recomandabile, după părerea noastră, sunt clăile cu basa lată și la virf ascuțite, prezentând un fel de mici pira-

mide. Aceste piramide se clădesc astfel: Lucrătorul ține snopul d'ântei în poziție verticală, cu cotoarele pe pământ și cu spicele puțin inclinate la vale; celălalt lucrător așează de latura opusă un al doilea snop drept proptă. Clădirea se continuă răzîmând alternativ tot câte un snop, acum de o latură și apoi de alta, acum dinainte și dinapoi și clădind succesive un fel de piramidă cu virful ascuțit și cu basa cât mai lată. În deobște piramida nu cuprinde mai mult de 10 snopi; spicele snopului mare de de-asupra se resfiră în jos în formă de streșină, așa ca apa de ploae să nu aibă pe unde străbate în lăuntru. Pe alocurea se clădesc piramidele în jurul unui par infipt în pământ și apoi se aplică câte o legătură de paie, răchită etc. spre a scuti snopii de vânturi și vijelii.

Aceste piramide intrunesc toate condițiunile favorabile: spicele sunt departe de pământul umed; cotoarele snopilor se află la o mare distanță unele de altele, așa că aerul și căldura pot să străbată de pretutindenea, uscând spicele în timpul cel mai scurt și scutind snopii de resturnări prin vijelii.

Resumând aceste scurte espuneri ajungem la rezultatul, că coasa cu greblă și piramidele clădite din câte numai 10 snopi merită a fi recomandate cu toată stăruința în locul secerei și clăilor atât de nepractice.

D. Comșa.

BIBLIOGRAFIC.

Henke, Rudolf, Rumänien. Land und Volk. In geographischer, historischer, statistischer und ethnographischer Beziehung, sowie in Reiseerinnerungen nach dreijährigen eigenen Beobachtungen und mit Benutzung authentischer Quellen unter bevorzugter Berücksichtigung der gegenwärtigen Lage geschildert. — Mit einer Karte und einer Schrifttafel. — Leipzig, Otto Wigand, 1877. — XVI, 358 pagine (garmond) 8°. — (Prețul pentru Austria ca. 3 fl. v. a.)

Când înainte cu mai bine de un deceniu, renumitul F. Kanitz prezentase publicului strălucitul său op asupra „Serbiei“, acesta stărnise în noi dorința ardeșdă, a vedea cât mai curând și asupra României și celorlalte părți locuite de Români o asemenea scriere, compusă cu aceeași nepreocupare, imparțialitate, ba predilecțiune pentru obiectul tractat, și inzeștrată cu aceeași erudițiune și pricepere pătundătoare pe cele mai diferite tărâmurii: geografie, etnografie, istorie, arheologie, limbă, arte, științe naturale, etc. — De atunci, este adevărat, interesul străinilor pentru România și pentru Români a sporit din ce în ce tot mai tare: astăzi toată lumea poartă România în gură; de atunci a început să apară și opul lui Kanitz „Donaubulgarien

und der Balkan“, cu aceleși însușiri escelente, ce caracterizează lucrarea sa despre Serbia, improspătându-ne dorul după o astfel de scriere asupra Românilor. Inșă, necum să se fi ivit până acuma un Kanitz pentru Români: mulțimea scrierilor asupra Românilor, mai mult sau mai puțin voluminoase, cu puține excepțiuni*), sunt numai — pamfleturi. Dar, pamfleturi și nimic alta! Noi o zicem aceasta cu toată precauțarea și cu conștiință deplin liniștită, deși inima românească, ce a avut și mai are pe zi ce merge a îndura atâta infamie din toate părțile, este cuprinsă și emoționată de cea mai legitimă pasiune a indignațiunii, și ușor ar putea da o expresiune prea aspră judecăței noastre asupra unor aparițiuni, ce mai cu samă vreau să treacă de științifice. Partea cea mai mare a scrierilor asupra Românilor, fie articol de ziar, fie broșură sau chiar carte, este pătrunsă de ură inverșunată împotriva neamului nostru românesc, este dictată de intențiunea blăstemată a ne batjocori, și este mai cu samă inspirată de tendența infernală a ne innegri și injosi înaintea lumii, prezentându-ne acesteia ca pe un popor nedemn, care nu merită ași trăi viața sa proprie națională, ca pe o națiune, care este vrednică a fi stărpită cu totul și cât mai curând, pentru a face loc altor neamuri, va se zică aceloră, de cari se țin scriitorii invecivelor în contra noastră.

Astfel fiind, îți procură o adevărată mângăiere și ești deja mulțămît, când dai de o scriere, ce dovedește cel puțin nepreocupare, intențiune loială, dacă și nu documentează în privința științifică și poate și formală aceea înălțime, cum o aflăm la despomenitul Kanitz. Un atare op este cel a dlui Rudolf Henke, pe care ne permitem a'l anuncia prin aceste publicului nostru cetitor, recomandându'l aprețării sale. Spre

*) Intre aceste în timpul mai din urmă Lorenz Diefenbach, vestitul membru al academiei reg. de științe din Berlin, autorul opului „Origines europeae“ etc. În scrierea sa „Die Volksstämme der europäischen Türkei (1877)“ trece (pe 116 pagine) în revistă scurtă, dar erudită și obiectivă: Albanezii, Grecii, Români, Slavii, Turcii, Maghiarii, Țigani, Armenii, Cerchezii, Semiții. Mai mult ca la ori și care din acestia se opresce la Români (pag. 54—78), susținând între altele continuitatea petrecerei Românilor în Dacia lui Traian cu următoarele cuvinte:

„Nu putem presupune cu Miklosich și Rösler, că limba romană s'ar fi stins cu totul în Dacia traiană. Mai întâi se vede din citatele din Eutropiu, că numai acei Daci, cari erau în stare a purta armele, au fost perit mai cu samă. Prin urmăre ostașii și coloniștii romani, cari vorbeau un idiom latin deja modificat prin mestecarea popoarelor din orbis romanus, partea cea mai mare vor fi trăit în bună înțelegere și vor fi încheiat legături cu femei dacice și alți membri familiari. Cu încetul se vor fi alăturat remășițe de Daci, cari probabil au fost fugit în ținuturi mai inaccesibile. Restimpul din 1—3-lea secul d. Chr. a fost suficient pentru săvârșirea acestei mestecări (fusiuni)“.

(Aceasta din urmă, precum este cunoscut, o combate Rösler, Hunfalvy et Comp.; de curând s'a alăturat lor și A. v. Gutschmidt în recenziunea, ce a scris asupra cărței lui Jung „Die Anfänge der Romänen“, im Literar. Centralblatt, 1876. — Ref.)

„A doua, putem presupune, că mai mulți Dacoromani — când cu fuga poporului aședat (în colonii) cam repentină în Moesia învecinată și probabil deja locuită de acelaș soi de popor —

scopul acesta și pentru a proba cele zise de noi asupra acestei cărți reproducem unele părți mai interesante din ea. —

Incepem numai decât cu prefața, (scrisă în Maiu a. c.) unde aflăm pasage ca aceste:

„România, un punct principal de controversie a cestiunei orientale, este încă prea puțin cunoscută de noi, și totuși, mai cu samă în împrejurările de astăzi, merită în supremul grad atențiunea noastră și a Europei întregi.“ (pag. VI—VII). —

„România este o țară a viitorului, ce numai atunci poate ajunge la înflorire deplină, dacă sunt delăturate obstaculele, ce împedecau până acuma dezvoltarea ei și pe care le-am desfășurat mai de aproape în cartea noastră. Născut fiind din începuturi mici și neînsemnate, ea astăzi deja s'a ridicat la rangul unui stat de mijloc acceptabil, și cu privire la mărime și populațiune, finanțe, cultură ș. c. ocupă după termin mediu al doisprezecelea până la al patrusprezecelea loc între cele douezeci și trei staturi din Europa. Cu toate că până acum a fost un stat vasal al Turciei, totuși în privința culturai sale ea stă pe aceeași de nu mai înaltă treaptă ca Spania, Portugalia și Grecia, ca să tăcem cu totul de Turcia, și cu puțin mai jos decât Italia, Rusia și provinciile negermăne ale Austriei.

„Durere, a erupt acum un nou resboiu oriental, care constringe junele stat ce se ridică a lua parte la suferințe. Deja stagnează comerțul și industria și multe fructe ale unei munci și activități de ani întregi, ce au ridicat o țară necultivată în timp relativ scurt la o cultură binișor înaltă, sunt acum eară puse în cestiune; se poate inșă spera, că puterea de viață, care o are România, va trece și preste crisa aceasta, ca și preste multe altele. Dacă inșă în resboiul pe neaștep-

vor fi remas în patria lor primă, atât s'eracii, cari nu aveau ce pierde nimica, cât și de aceia, cari sperau ași păstra cel puțin în parte posesiunea bine cultivată și împământentă. Mestecarea lor cu cuceritorii noi va fi fost apoi mult mai neînsemnată ca cea d'ântei între Romani și Daci, pentru că aceia în curând eară se schimbau și dispăreau“.

„A treia, comunicațiunea între consăngenii din ambele Dacii va fi încetat cu totul numai în timpurile cele mai turbulente; în timpuri mai liniștite ea totdeauna va fi fost eară mai viuă, favorisată fiind tocmai prin Dunăre, care'i despărțea pe amândoi. Am observat deja, că încă astăzi în limba Dacoromanilor sau Valachilor și a Getoromanilor sau Moldovenilor au remas unele, dar numai neînsemnate deosebiri. Să nu uităm, că Români astăzi locuesc pe întregul teritoriu vechiu al Daciei traiane“.

(Pag. 60—61).

„Încât pentru viața poporului: temperament și caracter, obiceiuri și datine, societate și cultură, apoi direcțiunea progresivă în timpul mai nou este destul de tare, pentru a disolva tot mai repede multe particularități de până acuma, astfel încât icoanele epocelor până la formațiunea prezentă a României, conduc numai drept dissolving views la icoana prezentului, și ne face să sperăm deja pentru sîrșitul seculului nostru la o gînte în multe privințe nobilitată. Această speranță este sprijinită nu numai prin aparițiunile din statul România . . . . ., ci mai mult încă prin progresul repede al numărului Români, cari trăiesc în statul austriac“.

(Pag. 69—70).

tate s'ar termina așa de nefavorabil, încât România s'ar păgubi sau ar perî cu totul, atunci cartea noastră să fie un monument pentru năsuințele și progresele sale de la unirea celor două hospodării Moldova și Valachia, într'un stat unit, incoace.

„Predăm lucrarea noastră în speranță, a fi împlinit dorințele multora, și în conștiință a fi contribuit la o mai bună cunoaștere a unei părți de pământ frumoase și cu mult viitor și poate și la o așteptare mai bună ca ceea ce a avut parte până acum (pag. IX—X)“.

Trecând la însuși textul cărții, prețim o scurtă espunere a cuprinsului.

Cartea are două părți inegale, din cari cea d'ântei este o lucrare mai sistematică asupra României (pag. 3—235); a doua parte, mai scurtă, conține „reminiscente de călătorie“ (pag. 235—332).

Un „apendice“ tractează despre „cele mai noue întemplieri din Orient“ (pag. 332—358). —

Partea principală se subimparte în: geografie și statistică; conspect al istoriei române; împărțiri politice și relative la istoria culturii. „Împărțirile“ aceste din urmă sunt cuprinse în următoarele capitule: instituțiile statului și administrațiunea lui (constituțiune, administrațiune, puterea și organizațiunea militară); etnografic (respândirea și descendența, caracterul și esteriorul, vestimentul, locuința și nutrimântul poporului român; biserica română; limba și literatura cu mai multe probe din poezia română, computațiunea timpului, monete, măsuri și poduri); starea culturii (instrucțiune, agricultură, cultura vitelor, comerț, industrie, comunicațiune); topografic. —

Urmăm în reproducțiunile noastre ordinii din această împărțea.

Față de neștiința celor mai mulți străini, ne place a vedea pe autorul nostru constatând cu privire la numele „Român“ următoarele:

„Numele „România“.... de loc nu este de origine mai nouă, precum mulți sunt aplecați a presupune, ci el este vechiul, adevăratul, numai improprietatul nume al țării, care am cunoscut-o mainainte sub numirea „Moldova și Valahia“.

„Românul pe sine nu se numește nici Moldovean, nici Valah, ci se numește cu fața „Român“, fiind-că se ține, și cu drept cuvânt, de descendent al vechilor Romani (pag. 3).

„Prin urmare nu există nici o națiune și limbă moldoveană, nici una valahică, ci este numai o națiune și o limbă română,“ (pag. 5).

Ostașul român întimpină următoarea așteptare din partea autorului nostru: „Românul nici când n'a fost soldat rău și nu i lipsese nici curagiu, nici energie, precum istoria belică ne dovedește pe deplin. Prin urmare armata română de astăzi, după ce a primit o reorganizațiune fundamentală după modelul prusian, nu este decât a se prețui în puțin; ea

într'un resboiu eventual, la care ar fi restrinsă a lua parte, nu ar fi un factor neesențial (pag. 126—127).

„Soldatul român este inteligent și agil. Mai cu samă se poate spune aceasta despre locuitorii șesului, cari sunt mai independenți, mai deștepți și mai sanguinici ca locuitorii mai târzii și mai lenoși ai munților. În sinul oastei mai trăiește memoria viuă a vechilor lupte în contra Turcilor, Ungurilor și Polonilor; și această memorie este viu susținută în sinul soldatescei prin cântece populare și militare.

„Armata întreagă și cu deosebire grănițerii, doboranții armatei teritoriale, sunt ținuți în disciplină rigoroasă și dedați cu un serviciu plin de strapate, precum și cu căldura și frigul, cu foamea și setea“.

„Asupra cavaleriei maiorul austriac Filek v. Wittinghausen *) se exprimă astfel:

„Cavaleria merită o bună așteptare. Românul din șes este dat cu călăritul din copilăria sa, și institutul călărașilor, a cavaleriei teritoriale, ... este o cavalerie ușoară, care întocmai căzacilor rusești poate fi escelent întrebuintată pentru serviciul de explorațiune (eclarori)“ (pag. 128—129).

Autorul termină espunerile sale asupra armatei române astfel:

„Dacă cum-va România în resboiul ruso-turcesc, ce este în perspectivă, nu va rămâne neutrală, ci se va da pe partea Rusiei, atunci armata ei mobilă ar fi pentru cea rusească o accesiuune considerabilă. Nici într'o privință armata română bine organizată și și binișor deja eserțiată nu se poate asemăna cu cea sârbească, care din urmă atât cu privire la mărimea forței cât și în privința organizațiunii rangează departe după cea d'ântei și în comparație cu aceasta este cam neînsemnată. — România este o țară a viitorului și raporturile ei militare se vor îmbunătăți continuu și treptat cu cultura, ce tot mai mult se respândesc. Un simbur bun se află în armată și duce numai lipsa desvoltării necesare, pentru a putea fi pusă alături cu cele mai multe din celelalte armate europene ca egală acestora“ (pag. 131)“.

(Va urma).

Bz.

BIBLIOGRAFIE.

Droc-Barcian, N., *Curs de literatura generală*, pentru usul scoalelor secundare și conform cu noua programă. București 1877. Tipografia Grecescu.

Cantemir, Dem., *Istoria imperiului Otoman* tradusă de Iosif Hodoș. București 1877. Edițiunea academiiei.

Landsberger, Dr., Josef, *Manual de tehnica chirurgiei resbelului*, tradus și complectat cu adaogiri de Dr. Alex. C. Hepites. Cu două tablouri și o figură în text.

*) Acest oficer austriac, pe care ne aducem aminte, a petrecut înainte cu vre-o 10 ani în Sibiu ca căpitan de statul major. Mai târziu a intrat în serviciul consular, trimis fiind în România, pe care apoi a descris-o din punct de vedere militar. — Ref. —